

ROC CHABÀS

Antonio Cortis: El Tenor de Dénia

Per Pedro Fuentes Caballero

Editorial

En estes pàgines que ara presente, he volgut rescatar de l'oblit la figura d'un home que, sent fill d'un poble menut del Marquesat de Dénia, sabé alçar la seua veu fins als escenaris més grans del món. Antonio Montón Corts, el nostre Antonio Cortis, no va ser només un tenor extraordinari; va ser també un símbol de la força creativa i espiritual del poble valencià.

Naixcut en circumstàncies humils, Cortis demostrà que el talent no té fronteres i que, quan s'unix al treball i a la constància, pot convertir-se en una força capaç d'emocionar a milers de persones en qualsevol racó del planeta. La seua trayectòria en parla d'una vida de sacrifici, d'esforç i de dedicació absoluta a l'art. Pero també en parla d'un home fidel a les seues raïls, orgullós sempre de dir-se valencià i de portar el nom de Dénia més allà de la mar que el va vore nàixer.

He redactat un dossier no només com un estudi biogràfic, sino com un acte de justícia cultural i històrica. Massa vegades la seua memòria ha quedat reduïda a tòpics, a malnoms inventats o a comparacions injustes. Antonio Cortis no fon el "piccolo Caruso": fon, senzillament, Cortis, el Tenor de Dénia, un artista en veu i personalitat pròpia.

El seu llegat en pertany. En pertany als valencians, que hem d'estar orgullosos de la seua aportació a la música universal. I en pertany també als que creem en la cultura com a pilar fonamental de la identitat d'un poble.

Per això, convide al lector d'este dossier a descobrir-lo, a escoltar-lo en les gravacions que han quedat, a imaginar-lo en els escenaris que va conquerir i, sobretot, a recordar-lo en l'afecte que mereix. Que el seu nom continue viu, i que la seua veu —la veu de Dénia i del Mediterraneu— no s'apague mai.

En emoció i orgull,

Pedro Fuentes Caballero

Els Orígens (1891-1910)

Antonio Montón Corts: els primers passos d'un tenor universal

Antonio Montón Corts, conegut artísticament com Antonio Cortis, va nèixer el 12 d'agost de 1891, en circumstàncies singulars que marcarien de manera simbòlica la seua vida: no va vore la llum en terra ferma, sino en un barco que viajava rumbo a Dénia, el seu verdader breçol. Aquell detall, sovint contat pels biògrafs, reflectix d'alguna manera l'esperit errant i internacional que acabaria definint la seua trayectòria com a cantant d'òpera.

Son pare, un sabater artesà que havia emigrat a Algèria en busca de noves oportunitats, era eixemple d'aquella generació de valencians humils i treballadors que buscaven en terres estrangeres un futur millor per a les seues famílies.

La mare, arraïlada a la tradició deniera, va transmetre als fills un fort sentiment de lligam en la ciutat i en la llengua valenciana, que Antonio conservaria tota la vida.

Ya des de menut, Cortis mostrà una especial sensibilitat per la música i el cant. Conta la tradició oral que era habitual sentir-lo entonar melodies populars mentres jugava pels carrers de Dénia, i que molts veïns detectaren de seguida aquella veu clara, afinada i sorprenentment potent per a la seua edat.

En aquells temps, les famílies senzilles veïen en la música més un entreteniment que una carrera professional; tant mateix, en el cas d'Antonio, aquella inclinació natural anava a convertir-se en la clau del seu futur.

El jove Cortis creixqué en una Dénia marcada pel canvi de sigle, ciutat marinera i agrícola que encara vivia del comerç de la pansa i de la relació en els ports del Mediterràneu. Eixa conexió constant en el món exterior va fer que Antonio, com a bon denier, tinguera una mentalitat oberta, cosmopolita i al mateix temps orgullós de les seues raïls.

En l'escola mostrava interès per l'estudi, pero era la música la que li captivava de manera especial. La seua família, observant aquell talent innat, decidí donar-li suport dins de les seues possibilitats. Foren anys durs, de sacrifici i treball, pero també d'ilusió creixent per un camí artístic que començava a perfilar-se.

En aquells primers anys del sigle XX, el panorama musical europeu estava dominat per la figura de grans tenors com Enrico Caruso, que revolucionava els escenaris. Antonio Cortis, sense saber-ho encara, anava a inscriure el seu nom junt als grans, pero el seu punt de partida era senzill i modest: un jove denier, fill d'un sabater, que somiava en viure per i per a la música.

Este periodo de formació i descobriment és fonamental per entendre el personage: Cortis no va nàixer en un palau ni en una família de músics consagrats, sino en la humilitat, en la disciplina del treball diari i en la convicció que el talent, quan va unit a l'esforç, pot trencar qualsevol frontera.

Aixina començava la vida d'un home que passaria de cantar cançonetes en els carrers de Dénia a interpretar les òperes més exigents en teatres de tot el món. Els seus orígens mariners i populars mai se li oblidarien, i foren sempre bandera d'identitat i orgull personal.

Els Primers Passos Musicals (1910-1916)

De Dénia als escenaris del Liceu i el Real

La carrera artística d'Antonio Cortis començà a consolidar-se a partir de la segona dècada del segle XX. Després d'una primera joventut marcada pel descobriment de les seues qualitats vocals, Cortis va iniciar un camí que, si bé no fon fàcil, li obrí les portes dels grans escenaris.

Els seus primers passos professionals estigueren lligats a papers menuts i de compromissari, és dir, aquells rols secundaris que complementen als protagonistes en les òperes. El seu debut com a tenor tingué lloc en el Gran Teatre del Liceu de Barcelona, un dels temples de l'òpera europea.

Allí, Cortis demostrà que posseïa no sols una veu clara i poderosa, sino també una disciplina i una serietat que cridaren l'atenció dels directors musicals.

Entre estos primers papers destaca el de Gastone en La Traviata de Giuseppe Verdi, a on mostrà ya un domini de l'escena que sorprenia per la seua joventut. Encara que es tractava de rols menors, Antonio entenia que cada aparició era una oportunitat per a aprendre i per a guanyar-se un lloc dins del complex món líric.

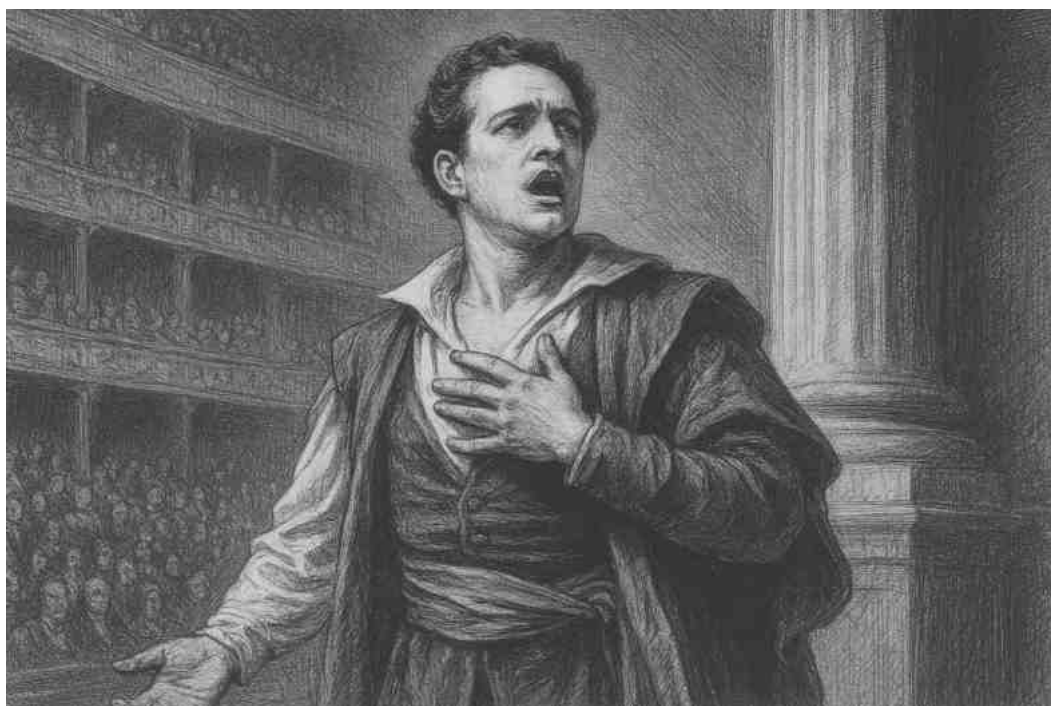
En eixos anys també va actuar en el Teatre Real de Madrid, a on continuà demostrant el seu talent i guanyant-se el respecte dels professionals. La crítica començava a parlar d'ell com d'una "veu a seguir", i el públic recordava aquell jove que, tot i ocupar un paper secundari, conseguia brillar en cada aparició.

El 1916 marcà un punt d'inflexió fonamental en la seua vida. D'una banda, obtingué el seu primer contracte com a primer tenor, en el qual interpretà l'òpera Tosca en el Teatre Espanyol de Barcelona. Este pas el convertia en protagonista, i li donava la responsabilitat de portar el pes dramàtic i vocal d'una òpera sincera. L'èxit fon rotunt: la seua interpretació de Mario Cavaradossi el situà com una de les promeses més sòlides del panorama operístic espanyol.

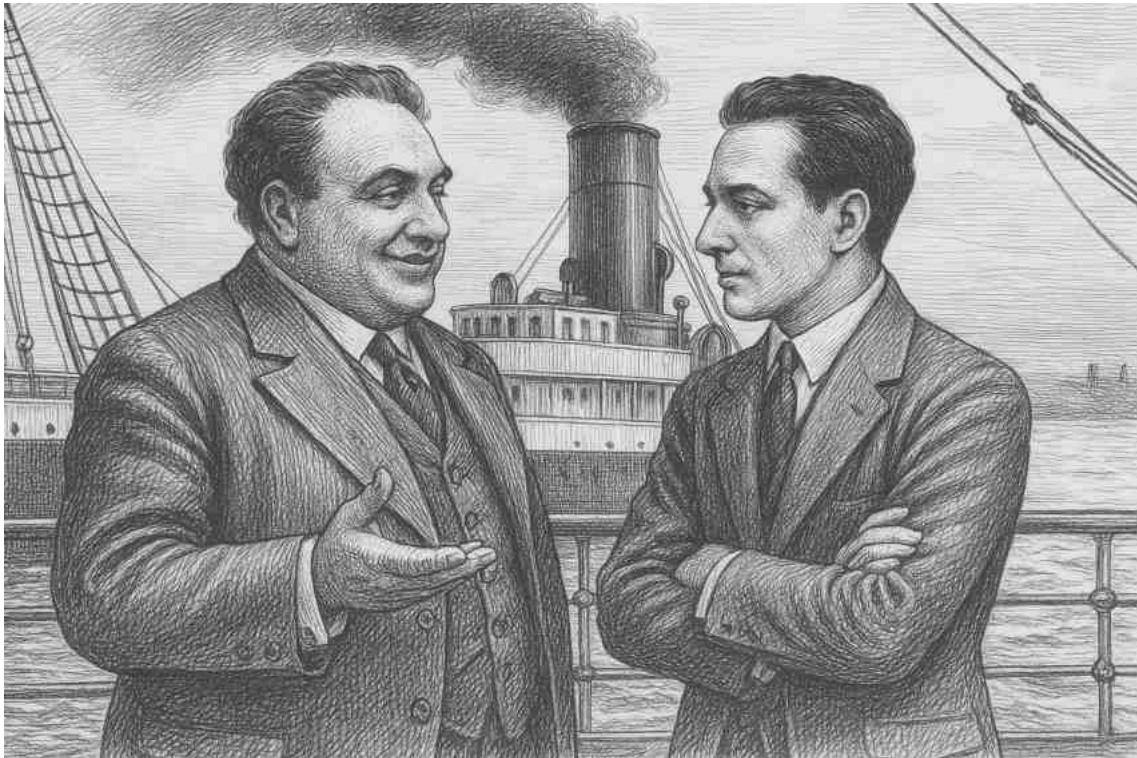
Eixe mateix any també es produí un moment clau en el pla personal: el seu matrimoni en Carmen Arnau, catalana que l'acompanyaria durant bona part de la seua vida. La unió reforçà la seua estabilitat i li donà un entorn familiar que li serví de recolzament en mig de la intensitat del món artístic.

Els anys de 1910 a 1916 foren, en definitiva, el periodo d'aprenentatge i afirmació de Cortis. Dels papers menors en el Liceu i el Real passà a portar sobre les seues espales el pes d'un protagonista, guanyant-se la confiança dels empresaris i del públic.

En aquells primers triums ya es podia intuir el que Cortis arribaria a ser: un tenor capaç de transmetre emoció i força, en una veu plena de matisos i una presència escènica irresistible. La crítica musical començava a prendre nota del seu nom, i el camí cap a l'internacionalisació estava ya obert.

L'Encontre en Caruso i els Malentesos Biogràfics

La llegenda del “piccolo Caruso” i la realitat de dos artistes amics

L'història de Antonio Cortis està lligada inevitablement a la figura d'Enrico Caruso, el mític tenor napolità considerat un dels més grans cantants d'òpera de tots els temps. L'encontre entre els dos es produí durant un viatge en destí a L'Havana, a on coincidirem en un barco. Aquella trobada, relatada en diverses cròniques, ha segut sovint confosa o manipulada per biògrafs poc rigorosos que intentaren restar personalitat a Cortis, presentant-lo com una simple ombra del mestre italià.

La realitat és molt diferent. Cortis i Caruso es conegueren en eixe trayecte, simpatisaren de seguida i compartiren conversacions i experiències musicals. Caruso, que tenia ya fama mundial, mostrà interès i respecte per aquell jove tenor valencià.

Es diu que, en una actuació a L'Havana, Caruso animà a Cortis a interpretar un passage que habitualment es cantava des dels bastidors. L'èxit fon tan gran que alguns periòdics de l'època arribaren a exagerar, afirmant que el mateix Caruso s'havia inspirat en la versió de Cortis.

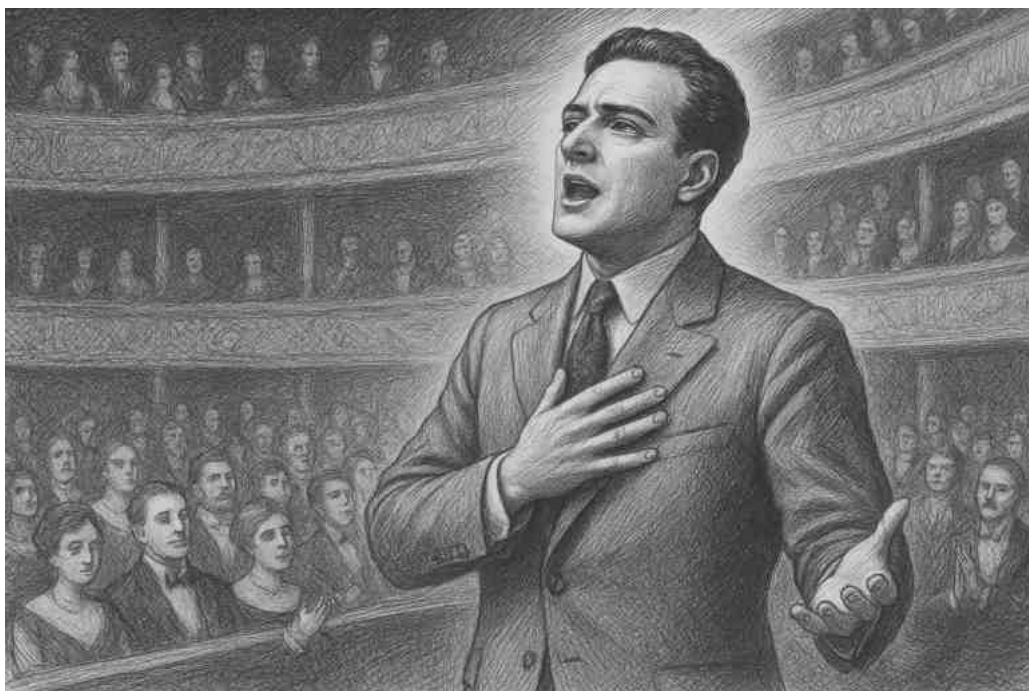
A partir d'ahí va nàixer el malnom de “Il piccolo Caruso”, etiqueta que, segons la tradició, alguns crítics utilisaren per a subrallar l'aparició d'una nova gran veu. No obstant això, este apelatiu mai fon utilitzat per Caruso ni tampoc assumit per Cortis, que sempre es presentà com a artista independent, en estil i personalitat pròpia.

És important desmontar este mit biogràfic. L'expressió “piccolo Caruso” s'ha amprat massa vegades per a rebaixar la grandea de Cortis, quasi com si haguera necessitat viure a l'ombra del mestre italià. Res més llunt de la veritat: Antonio Cortis va desenvol·lar una trayectòria internacional brillant per mèrits propis, sense necessitat de comparacions ni etiquetes.

A més, convé aclarir que Cortis no va rebre classes de Caruso, com alguns han escrit de manera errònea. El que sí rebé foren alguns consells amistosos, fruit del respecte mutu entre artistes. Pero Cortis havia format la seua veu a base d'estudi, disciplina i treball personal; no necessitava Mentors.

La prova més clara està en el fet que, després d'aquell encontre, Cortis continuà la seua carrera internacional en pas ferm, conseguint contractes i triums que res tenien a vore en un supost apadrinament. El públic i la crítica l'aclamaven pel seu color vocal únic, la seua tècnica depurada i la seua força interpretativa, qualitats que el distinguien d'atres tenors de la seua generació.

Per això, més que “piccolo Caruso”, Cortis ha de ser recordat com el que realment fon: “El gran Cortis de Dénia”, un tenor valencià en llum pròpia, que compartí amistat i escenaris en Caruso, pero que mai depengué d'ell per a ser reconegut com una de les grans veus de l'òpera mundial.

Consolidació en Europa (1918-1923)

Els anys que confirmaren un tenor internacional

Després dels seus primers èxits en Barcelona i Madrid, i de l'encontre amistós en Enrico Caruso, Antonio Cortis encetà una etapa fonamental en la seua carrera: la consolidació en els grans escenaris europeus. Entre 1918 i 1923 el seu nom començà a sonar cada volta més fort, no sols en Espanya, sino també en Itàlia, el breçol del bel cant, a on els millors teatres li òbriguen les portes.

En 1918 Cortis retornà al Teatre Real de Madrid, esta volta en un paper protagonista que marcaria un punt d'inflexió: Carmen de Bizet, a on cantà junt a la soprano María Gay i el baríton Mattia Battistini, llegenda viva de l'òpera. La seua interpretació de Don José rebé grans elogis de la crítica, que destacà la passió i intensitat dramàtica que era capaç de transmetre en escena.

Al poc de temps sorprengué també interpretant l'infreqüent títol donizettia Maria di Rohan, demostrant la seua versatilitat i la seua capacitat per adaptar-se tant al repertori popular com a les obres més complexes i poc representades.

El mateix any 1919 viajà a Itàlia, pas decisiu per a qualsevol tenor que aspirara a ser reconegut internacionalment.

A Milà es va allotjar en la Pensión Gina Bonini, un lloc mític per al món de l'òpera, situat front al Duomo i a escassos minuts de la Scala. Per aquella pensió passaren gran quantitat de cantants i músics, i Cortis trobà allí un ambient propici per a créixer artísticament.

En Nàpols i Roma actuà en obres tan diverses com la seua habitual Tosca o la quasi desconeguda Anima allegra de Vittadini. En la capital italiana guanyà l'afecte i suport de l'ex-soprano Emma Carelli, que en aquell moment eixercia com a directora del Teatro Costanzi (hui conegut com a Teatro dell'Opera di Roma). Carelli, impressionada pel seu talent, es convertí en una de les seues grans valedores, ajudant-lo a obrir-se pas en el difícil mercat líric italià.

Durant estos anys, Cortis anà perfeccionant la seua tècnica vocal. Si en els seus inicis destacava sobretot per la frescor i potència de la veu, ara començava a guanyar madurea interpretativa, entenent millor els matisos dramàtics de cada paper i la importància d'adaptar la seua expressió a cada compositor.

El públic italià, exigent i expert, sabé apreciar eixa evolució. El nom de Cortis començava a aparéixer en cartells junt als millors tenors i sopranos de l'època, i cada vegada era més habitual vore'l aclamant pel públic en finalisar les funcions. Entre 1918 i 1923, Antonio Cortis acumulà experiència, triums i amistats que resultaren fonamentals per al futur. Aquella etapa europea no sols li proporcionà prestigi, sino també una preparació sòlida que li permetria donar el gran salt a l'escena internacional en la dècada següent.

El jove denier que havia començat com a secundaris en el Liceu era ya un tenor respectat a Espanya i Itàlia, i estava a punt de firmar un dels contractes més importants de la seua vida: el que el lligaria a la Civic Opera de Chicago i que el convertiria en una estrella mundial.

L'Etapa d'Or: Chicago (1924-1932)

De Dènia a l'Olimp de l'òpera

Els anys compresos entre 1924 i 1932 representen el cim artístic d'Antonio Cortis. Després de triomfar en Itàlia i consolidar-se com a tenor de primera fila, el destí el portà fins als Estats Units, a on firmà un contracte històric en la prestigiosa Civic Opera de Chicago, un dels escenaris més exigents i respectats del món.

El 1924, Cortis signà un acort que el vinculava durant huit temporades consecutives en la companyia de Chicago. La seua arribada no passà desapercibuda: la crítica local el rebé en expectació, i els primers ensajos despertaren un entusiasme generalisat entre directors i companys.

El mestre Giorgio Polacco, director de la Civic Opera, fon qui posà els ulls en ell després d'haver conegut el seu èxit apoteòsic en el Teatre Nacional de L'Havana, a on Cortis havia sigut literalment portat a muscles pel públic després d'interpretar el paper de Cavaradossi en Tosca. Polacco intuïa que darrere d'aquella veu mediterrànea s'amagava un artista de talla universal — i no s'equivocava.

En aquell moment, la companyia contava en figures consagrades com el nort-americà Charles Hackett i l'italià Tito Schipa, este últim considerat un dels tenors més refinats del moment.

Llunt de sentir-se intimidat, Cortis demostrà des del primer dia que estava a la seua altura. De fet, ell mateix comentaria anys després, en elegància pero també en confiança, que “Hackett, com a tenor, no era capaç ni de descalçar-me les botes” —una frase que mostra tant el seu orgull professional com la seguretat en les seues pròpies capacitats.

Les seues actuacions a Chicago foren contínuament aclamades. El públic nort-americà, acostumat a grans veus, quedà fascinat per l'expressivitat mediterrànea de Cortis: el seu timbre càlit, la potència sense esforç i la naturalitat en l'escena.

Els programes d'aquells anys inclogueren obres com Tosca, Carmen, Pagliacci, Fedora, Turandot i Aida, entre moltes atres. En totes elles, Cortis destacava per la seua energia vocal, l'elegància interpretativa i el magnetisme escènic.

Els crítics musicals dels principals diaris de Chicago i Nova York coincidiren en destacar la seua veu “plena de llum i força” i el seu estil natural, “lliure de qualsevol afectació”. Per al públic americà, Antonio Cortis representava l'essència del cant mediterràneu: passió, emoció i veritat.

A diferència d'atres tenors de l'època que basaven el seu èxit en l'espectacul o en la posta en escena, Cortis conquistava per la veu i pel sentiment. El seu art era pur, directe i honest, i això el convertí en un favorit del públic i dels directors.

Mentres triumpfava en Estats Units, Cortis mai oblidà les seues raïls. En entrevistes i cartes personals solia parlar de Dénia i de la seua terra, evocant els recorts d'infància i la seua llengua materna. Era conscient que estava portant el nom del Regne de València als teatres més prestigiosos del món, i això el fea sentir profundament orgullós.

Entre 1924 i 1932, Cortis vixqué la seua etapa més gloriosa. Les seues actuacions eren acontenyiments esperats per la crítica i pel públic. Les ovacions es repetien nit despuix de nit, i el seu nom apareixia als cartells junt a les més grans figures del moment.

Durant eixos huit anys en Chicago, el tenor de Dénia consolidà el seu prestigi internacional i deixà gravada una empremta imborrable en l'història de la lírica universal.

Quan finalisà el seu contracte, Cortis era ya una estrella mundial, respectada pels col·legues i adorada pel públic. Havia conquistat el continent americà, pero la seua trayectòria no parava ahí: encara li esperaven nous escenaris a Europa i atres grans capitals de la música.

Escenaris Internacionals (1930-1935)

La veu valenciana que conquistà el món

Després dels seus huit anys triomfals en Chicago, Antonio Cortis era ja una figura indiscutible de l'escena operística mundial. El seu nom figurava entre els grans tenors de l'època, i la seua presència era reclamada pels principals teatres d'Europa i d'Amèrica. L'etapa que va de 1930 a 1935 supona la consagració definitiva d'un artista que havia sabut unir la tècnica impecable italiana en la calidea mediterrànea i el temperament valencià.

El somni de tot tenor és cantar en La Scala de Milà, el santuari del bel cant i símbol de l'excelència lírica. Cortis arribà allí després del seu èxit americà, i ho feu en el moment de madurea perfecta de la seua veu. En aquell escenari, interpretà rols de gran exigència, entre ells Tosca, Fedora i Pagliacci.

El públic milanés, reconegut per ser un dels més exigents del món, es rendí a la seua veu poderosa i a la seua interpretació sincera. Els crítics italians el definiren com un tenor "di fuoco e di luce", és dir, de foc i de llum, capaç d'omplir la sala sense perdre ni un gram d'expressivitat.

En 1931 debutà en el Covent Garden de Londres, un dels escenaris més prestigiosos d'Europa. Allí actuà junt a la gran soprano Rosa Ponselle en produccions de Turandot i Fedora. La seua actuació fon considerada una de les millors de la temporada.

La crítica londinenca, poc inclinada a l'elogi fàcil, descrigué la seua veu com “una combinació rara de força i suavitat”, i destacà la seua capacitat per emocionar el públic fins a les llàgrimes en moments culminants com “E lucevan le stelle”.

Durant estos mateixos anys, Cortis actuà també en els principals escenaris dels Estats Units: San Francisco, Los Ángeles, Baltimore, Boston, Washington i Pittsburgh, entre atres. La seua reputació era tan gran que, encara sense haver debutat mai en el Metropolitan Opera de Nova York, era considerat com un dels tenors més admirats i respectats d'Amèrica.

També fon aclamat en Santiago de Chile, Verona, Torino, Montecarlo i Bari, portant la seua veu a una audiència cada volta més ampla i fidel.

El que diferenciava a Cortis d'atres tenors del seu temps era la naturalitat i autenticitat. No buscava l'efecte fàcil ni l'exageració teatral; la seua expressió era pura emoció. Els directors coincidien a dir que tenia una “presència magnètica” en escena, capaç de capturar l'atenció del públic des de la primera nota fins al silenci final.

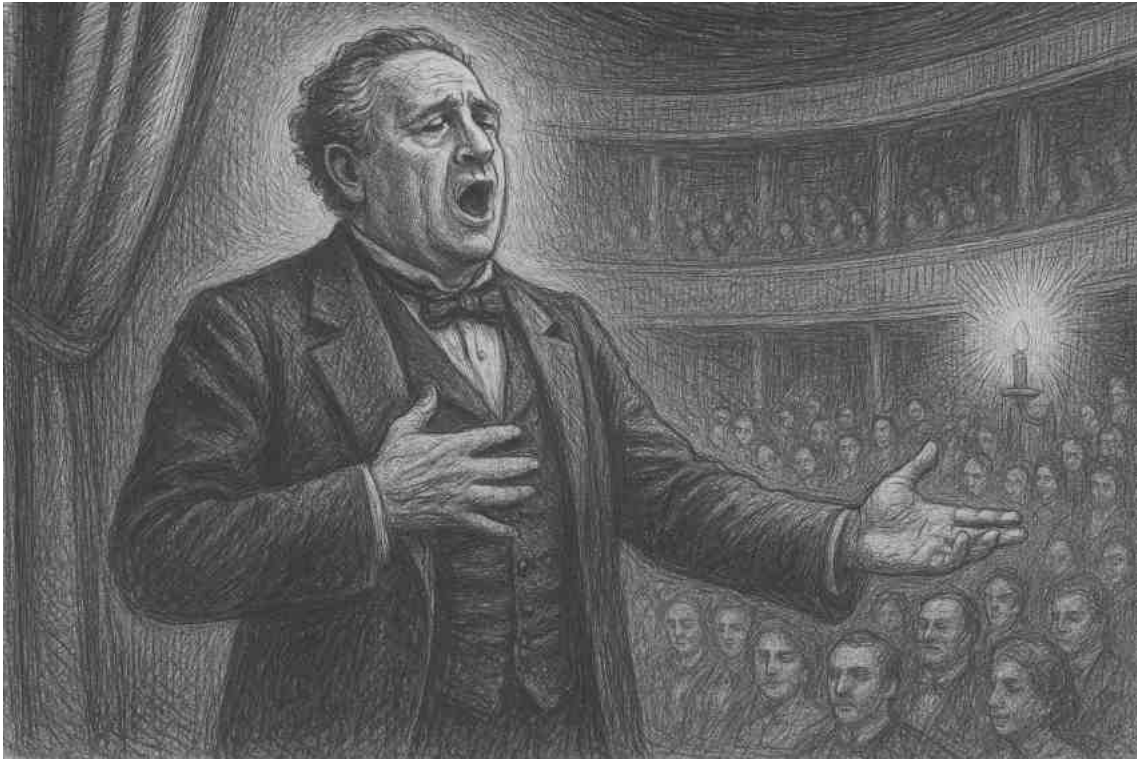
El seu repertori era ampli i variat, pero hi havia en ell una marca personal: la manera d'interpretar Tosca i Pagliacci, dos papers que convertí quasi en símbol de la seua carrera. En tots dos, Cortis combinava la intensitat dramàtica en una tècnica vocal impecable, donant com a resultat interpretacions plenes de vida, energia i veritat.

Allà a on anava, Antonio Cortis mai amagà la seua condició valenciana. Sovint declarava que havia naixcut “vora la mar de Dénia” i que trobava en la seua terra la inspiració per a cantar en ànima. El seu accent mediterràneu, el seu caràcter afable i la seua manera franca de parlar el convertiren en un artista volgut per tots, tant dins com fora de l'escenari.

A finals de 1935, quan pareixia que res podia frenar la seua carrera, començaren a aparéixer els primers senyals d'esgotament físic. Els anys d'intensa activitat, els viages constants i els canvis de clima afectaren la seua salut. Tot i això, continuà actuant en professionalitat eixemplar, sense defallir davant el públic.

Encara faltava molt per a la seua retirada, pero aquella brillant etapa internacional marcaria el punt més alt de la seua trayectòria. El nom de Cortis havia resonat en els temples més sagrats de l'òpera, i el seu prestigi era ya patrimoni de tots els valencians i dels amants del bel cant.

L'Ombra de la Guerra i la Decadència (1932-1950)

Quan el món callava i Cortis encara cantava en l'ànima

Després dels seus triums en Chicago, La Scala i Covent Garden, Antonio Cortis havia assolat una fama internacional indiscutible. No obstant això, la seua trajectòria —com la de tants artistes de la seua generació— es veig profundament marcada per una successió de crisis mundials que transformarien el panorama cultural i econòmic de tot el planeta.

La Gran Depressió de 1929 afectà de ple al món de l'òpera. Molts teatres americans, inclosa la Civic Opera de Chicago, patiren retallades, cancelacions i reduccions dràstiques de presupost. Els grans contractes es tornaren escassos, i ombrosos artistes hagueren de buscar nous horisons.

Cortis, tot i ser una figura consagrada, notà també aquell colp. Les temporades es reduïen, les gires s'ajornaven i els ingressos disminuïen. Però la seua passió pel cant no minvà: continuà actuant en ciutats americanes i europees, mantenint-se fidel al seu públic i al seu art, encara que les circumstàncies econòmiques ya no foren les d'abans.

Quan esclatà la Guerra Civil Espanyola en 1936, Cortis es trobava a l'estranger.

La notícia el va colpejar profundament: era conscient que el seu país vivia una tragèdia i que la cultura, com tantes altres coses, en patiria les conseqüències. Durant aquells anys, gran part de la vida artística d'Espanya quedà paralitzada o somesa a la censura i a la misèria.

Tot i això, Cortis mai renegà del seu país ni del seu poble. En entrevistes concedides durant eixa época recordava València i Dénia en una nostàlgia immensa, lamentant la situació però mantenint viva la seua fe en el futur.

Quan finalment Europa començava a recuperar-se, esclatà una nova catàstrofe: la Segona Guerra Mundial (1939-1945). Els teatres tancaren, les gires internacionals foren impossibles i la major part dels circuits operístics quedaren interromputs. Cortis, com tants altres artistes, hagué de limitar-se a actuar en recitals i concerts més reduïts, sovint per a públics locals o en ocasions benèfiques.

A pesar de les adversitats, Antonio Cortis no es rendí mai. Continuà estudiant, mantenint la seua veu en disciplina i oferint actuacions puntuals allí a on era possible. En eixos anys, més que mai, demostrà que el cant no era per a ell una professió, sino una forma de vida i una expressió espiritual que anava més en allà de l'èxit o del fracàs.

No obstant tot, encara tingué forces per a oferir algunes actuacions memorables, com la seua última gran interpretació de Tosca en Saragossa (1950), a on el públic el despedí entre llàgrimes i aplaudiments.

A diferència d'altres artistes que buscaren mantindre la fama a qualsevol preu, Antonio Cortis trià el camí de la dignitat. Quan s'adonà que la seua veu ja no responia com abans, decidí retirar-se progressivament dels grans escenaris per a dedicar-se a l'ensenyament i a la formació de nous talents.

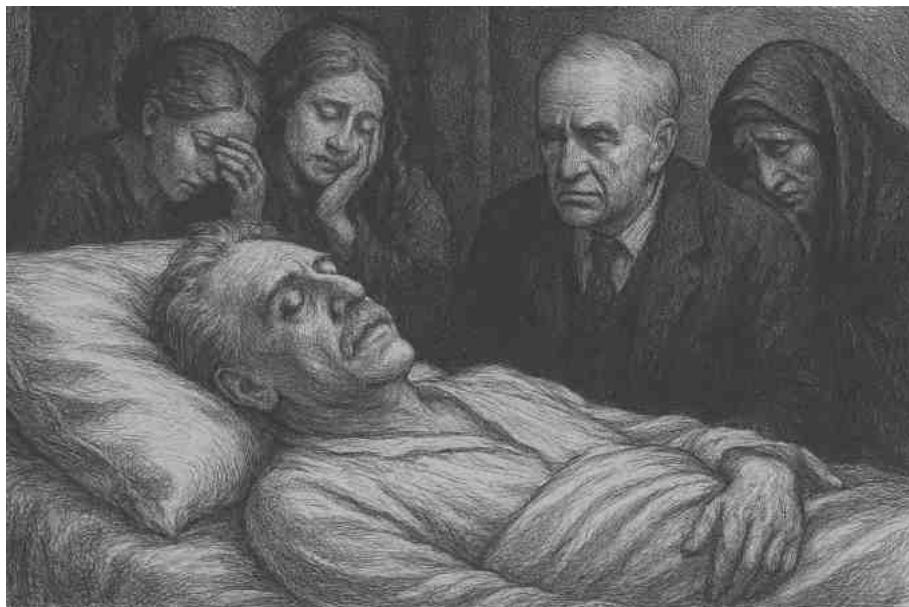
El seu esperit de superació i la seua humilitat en els moments difícils demostraren la seua grandesa com a home. No hi havia rencor ni amargor en ell, sino una serena consciència d'haver viscut una vida intensa i plena de sentit.

Els últims anys de Cortis foren més tranquils pero igualment plens de passió per la música. Instal·lat en València, començà a rebre alumnes i a compartir la seua experiència en una nova generació de cantants.

No hi havia en ell cap traça de vanitat: al contrari, trobava en l'ensenyament una manera d'allargar la seua vocació artística i de transmetre el saber acumulat al llarg de dècades.

Quan finalment la malaltia avançà, Cortis continuà sent un home d'esperit ferm. Morí en València el 2 d'abril de 1952, rodejat d'afecte i reconeiximent, deixant arrere una trayectòria immensa i un recort indeleble en tots aquells que havien tingut la fortuna d'escoltar-lo.

El Mestre i la Seua Escola

El llegat d'un valencià que va ensenyar a cantar en l'ànima

Després d'una vida dedicada als escenaris, Antonio Cortis trobà en els seus últims anys una nova manera de continuar servint a la música: la docència. Instal·lat definitivament en València, el gran tenor de Dénia posà tot el seu saber i la seua experiència al servici de les noves generacions de cantants, creant una autèntica escola de cant que marcaria a molts jove artistes valencians.

Els qui el conegueren com a professor recorden que Cortis era un mestre pròxim, senzill i afable, pero també d'una exigència absoluta. No tolerava la mediocritat ni la improvisació. Per a ell, el cant era un art sagrat, una disciplina que requeria dedicació total, amor i respecte pel públic.

Els seus alumnes relaten que començava cada classe parlant de la importància de la respiració, de la postura corporal i, sobretot, de l'actitut interior. “La veu ix del cor, no de la gola”, solia dir. I eixa frase, més que una indicació tècnica, era una lliçó de vida.

Cortis no entenia la música com una exhibició de força ni de virtuosisme buit. Volia que els seus alumnes cantaren en veritat, en emoció i en sentit artístic, fugint de l'artifici i buscant sempre la comunicació en l'oient.

L'escola de Cortis no era un conservatori formal, sino un espai viu, un taller d'ofici a on cada classe es convertia en una experiència personal. L'artista no es llimitava a corregir tècniques vocals; parlava d'escena, d'interpretació, de com mirar al públic, de com entendre un personage o una ària.

En les seues classes, l'alumne aprenia que la veu era un instrument al servici de l'emoció, i que cantar sense sentir era com pintar sense colors.

Molts jove valencians trobaren en ell un pare artístic: els donava confiança, els ajudava a descobrir el seu potencial i els encorajava a mantindre la humilitat. “Mai

deixes d'estudiar ni de respectar al públic; quan t'ho cregues tot, deixaràs de créixer”, repetia sovint.

En una València de posguerra, a on la cultura intentava renàixer entre les ferides del passat, la figura de Cortis representava un enllaç viu en l'època d'or del bel cant europeu. Molts músics locals, directors i cantants acodiien a ell buscant consell, assessorament i inspiració.

Les seues aportacions anaren molt més en allà de la tècnica vocal. Ensenyà a valorar la música com a patrimoni espiritual, com una expressió de bellea que havia de dignificar la societat. Gràcies a ell, molts jove valencians s'aproparen a l'òpera, un genere que fins llavors semblava reservat a una èlit.

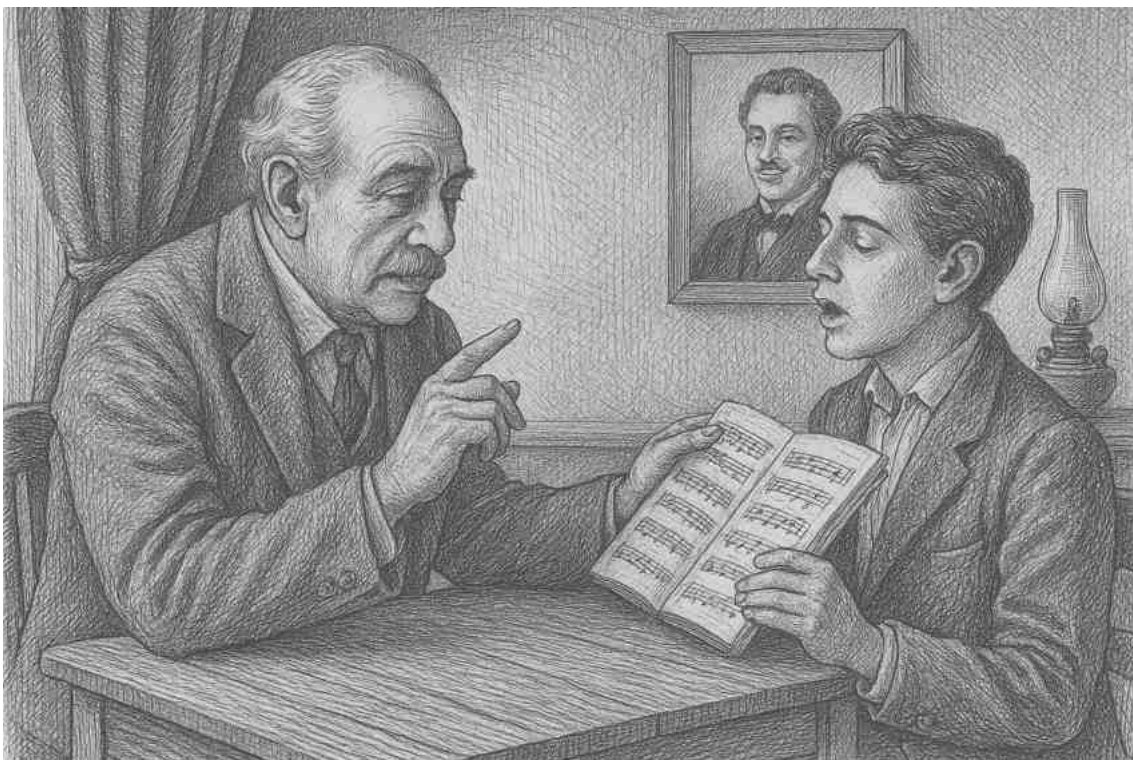
Tot i que mai deixà escrites unes “eleccions” oficials, el seu mètode va ser transmés pels seus alumnes, que conservaren com un tresor aquells consells i eixercicis que ell havia après al llarc de la seua carrera internacional.

D’alguna manera, l’esperit de Cortis continua viu en cada cantant valencià que busca l’equilibri entre tècnica i emoció, entre força i sensibilitat.

Fins i tot quan la salut començà a fallar-li, Antonio Cortis no deixà d’ensenyar. Rebia alumnes en la seua pròpia casa, en sessions curtes pero intenses, a on continuava transmetent eixa passió serena que l’havia acompanyat tota la vida.

Per als qui el van conéixer, aquell home que havia triomfat als escenaris del món s’havia convertit en un mestre humil i generós, convençut que el seu deure era compartir el que sabia abans que el temps s’ho emportara.

En aquells últims anys, Cortis trobà una nova manera de viure la música: no com a artista solitari, sino com a sembrador d’art, deixant en cada alumne una llavor de sensibilitat i de rigor que continuaria donant fruits després de la seua mort.

L'Home Darrere del Mit

La humanitat d'un artista que mai oblidà d'a on venia

En tota biografia d'un gran artista, hi ha sempre el risc d'idealitzar la figura fins a convertir-la en un personage de cartó. Pero en el cas d'Antonio Cortis, el que realment el fa gran no és només la seua veu ni els seus triumsfos, sino la seua humanitat profunda, la seua senzillea i la seua llealtat a les seues raïls.

A pesar d'haver actuat en els escenaris més prestigiosos del món i haver rebut ovacions en Chicago, Londres o Milà, Cortis continuà sent un home de costums modests. No li agradaven els luxos ni les extravagàncies que a sovint rodejaven al món de l'òpera. Preferia la tranquil·litat de la seua casa, les conversacions entre amics i les passejades per la mar, evocant la seua Dénia natal.

Els seus companys de professió contaven que, fora de l'escenari, era un home discret, d'humor fi i de parla pausada. No es donava importància ni buscava protagonisme; més bé semblava sorprés que el món sencer volguera escoltar-lo. Cortis era, per damunt de tot, valencià. Sentia un amor immens per la seua terra, per la seua llengua i per les tradicions del poble. Sovint, quan estava a l'estranger, li agradava preparar menjars típics valencians o parlar als seus amics italians i americans de la llum de Dénia, del Mongó i de la mar blava del Mediterràneu.

En moltes cartes personals escrigué frases com:

“Quan tanque els ulls després d’una funció, encara veig el port de Dénia i sent l’olor de tarongina del meu poble.”

Eixa nostàlgia constant per la seua terra li servia d’alé i de força. Sempre deya que la seua veu “naixia del sol valencià”, i que el secret del seu cant estava en l’ànima mediterrànea que duya dins.

El seu matrimoni en Carmen Arnau, celebrat en 1916, fon estable i durador. Carmen fon molt més que la seua esposa: fon el seu suport constant, la seua confident i la seua companyera de viatge. L’acompanyà en moltes de les seues gires i compartí en ell tant les alegries del triomf com les dificultats dels anys durs.

Tots els testimonis coincidiren que Cortis era un home afectuós, fidel i respectuós. Mai se li conegueren escàndals ni extravagàncies; vivia en serenitat i disciplina, conscient que el seu treball exigia equilibri emocional i estabilitat familiar.

També fon un amic lleal, especialment en els músics, directors i companys d’escena que compartiren en ell els viages i les funcions. Molts recordaren, després de la seua mort, la seua capacitat d’ajudar en silenci, sense publicitat ni reconeiximents.

Els qui tractaren a Cortis en els últims anys coincidiren a dir que posseïa una pau interior contagiosa. Encara malalt i cansat, irradiava serenitat. Parlava poc, pero quan ho fea, deixava sempre una lliçó d’humilitat i saber.

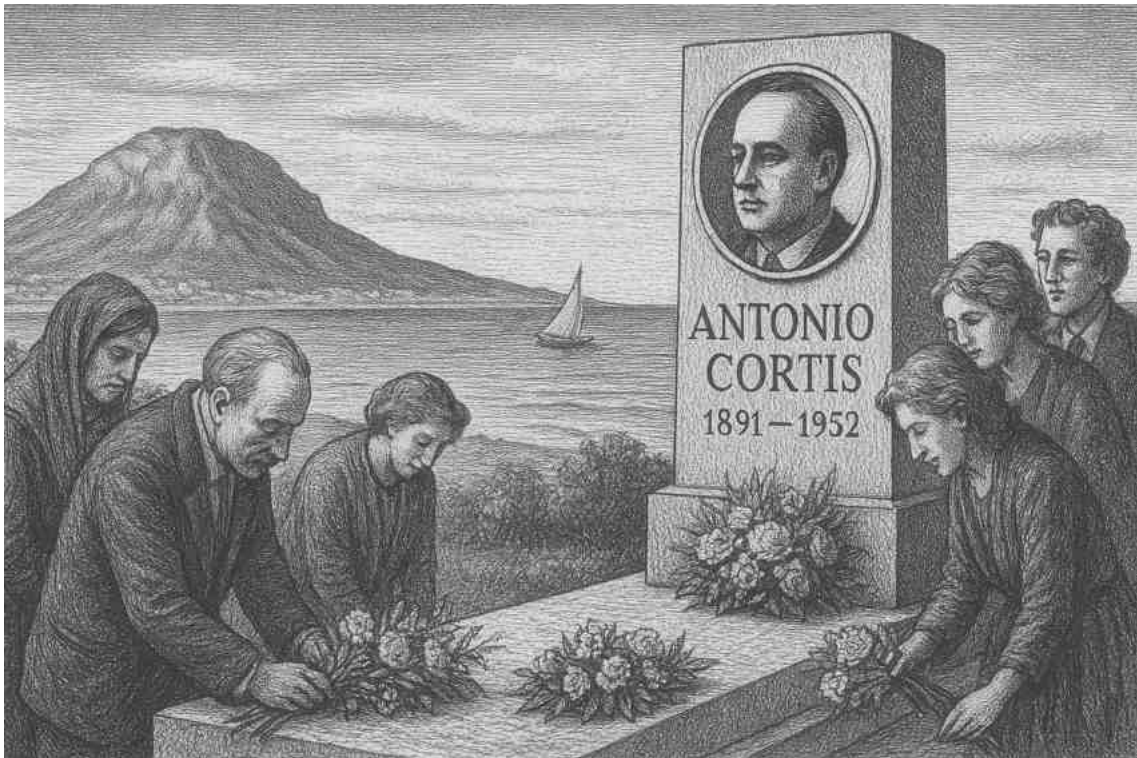
El mateix esperit que l’havia dut a triomfar en els escenaris el guiava ara per a acceptar la vida en dignitat. No lamentava el que havia perdut, sino que agraià el que havia vixcut. “He tingut la fortuna de cantar davant del món; ara vull escoltar el silenci”, digué en una ocasió a un amic.

Quan se’l recorda com “el menut Caruso”, s’oblida que Antonio Cortis no volgué mai ser còpia de ningú. Ell fon ell mateix, un artista complet que unia el talent en la humilitat i el prestigi en la senzillea.

El seu eixemple és el d’aquells hòmens que, fins i tot en la fama, mai perden la seua humanitat. Un valencià universal que demostrà que el verdader art naix del cor senzill, i que la grandea no està en el soroll, sino en la veritat.

Per això, parlar de Cortis és parlar no sols del tenor, sino de l’home íntegre, honest i humà que fon capaç de mantindre l’equilibri entre la glòria i la senzillea, entre l’èxit i la humilitat.

Llegat i Memòria

Quan una veu es convertix en eternitat

En la mort d'Antonio Cortis en València, el 2 d'abril de 1952, no desaparegué només un gran tenor: s'apagava una veu que havia sigut símbol d'una època, d'un estil i d'una manera d'entendre la música. Però, com passa en els artistes autèntics, la seua llum no s'esvaí; es transformà en llegat, inspiració i memòria.

Durant massa temps, el nom d'Antonio Cortis quedà injustament relegat a un segon pla dins de l'història del bel cant. Alguns biògrafs poc rigorosos el presentaren com “el piccolo Caruso”, com si la seua grandea depenguera d'un atre. Res més fals: Cortis no va ser un imitador, sino un creador, un artista de veu pròpia i estil inconfonible.

Els estudiosos actuals, revisant archius i registradament, reconeixen la seua importància com a una de les grans veus líriques del primer terç del segle XX, comparable a les millors del seu temps. La seua tècnica impecable, la seua sensibilitat interpretativa i la seua expressivitat el convertiren en un model per a generacions posteriors.

En la seua ciutat natal, Dénia, el recort de Cortis forma part ya del patrimoni sentimental del poble. Allí, el seu nom s'ha incorporat a carrers, centres culturals i projectes musicals que mantenen viva la seua memòria.

En cada homenage, en cada recital dedicat al tenor, renaix l'esperit d'aquell jove denier que conquistà els escenaris del món sense oblidar mai la seua terra.

També València, ciutat que l'acollí en els seus últims anys, conserva l'emprenta del mestre. La seua escola de cant fon el germen d'una tradició pedagògica que continuaria donant fruits en les dècades següents.

Encara que la tecnologia de l'època no permeté registrar tota la seua obra, en han arribat algunes gravacions històriques que testimonien la seua veu noble i poderosa. En elles pot percebre's el seu fraseig elegant, la seua dicció clara i eixa calidea mediterrànea que fea del seu cant una experiència emocional.

Per als estudiosos i amants de l'òpera, estes gravacions són hui un tesoro que permet reviure el timbre únic d'un artista irrepetible. Són també una prova tangible que el seu talent no pertany només al passat, sino a l'història viva de la música.

Antonio Cortis representa molt més que un tenor: és un símbol del talent valencià universal, capaç de nàixer en la humilitat i arribar a la glòria sense perdre la seua essència. La seua trajectòria és un eixemple de superació, treball i fidelitat a la pròpia vocació.

Per això, parlar de Cortis és parlar també de la identitat valenciana: d'aquella capacitat nostra de crear bellea, d'exportar cultura, de deixar emprenta sense renunciar a les nostres raïls. Ell és la prova viva que la llengua, la música i l'esperit del poble valencià poden arribar als escenaris més lluntans i conquerir els cors del món.

Recuperar la figura d'Antonio Cortis no és només un acte d'homenage, sino també un deure cultural. Les noves generacions de valencians mereixen conèixer que un dels millors tenors del segle XX va ser fill d'esta terra, que parlava la nostra llengua i que duria en orgull el nom de Dénia per tot el planeta.

La seua biografia, plena de llums i d'ombres, de triumfos i de silencis, en recorda que l'art és l'únic camí cap a l'eternitat. Cortis va morir, sí, pero la seua veu encara resona cada volta que algú escolta una ària i pensa que darrere d'aquell cant hi ha una història d'esforç, de passió i de valencianitat.

Antonio Cortis pertany a Dénia, a València i a tot el poble valencià. Pertany també a l'història universal del bel cant. Pero, sobretot, pertany al cor de tots aquells que volen la música com una forma de vida i com una expressió de la bellea humana.

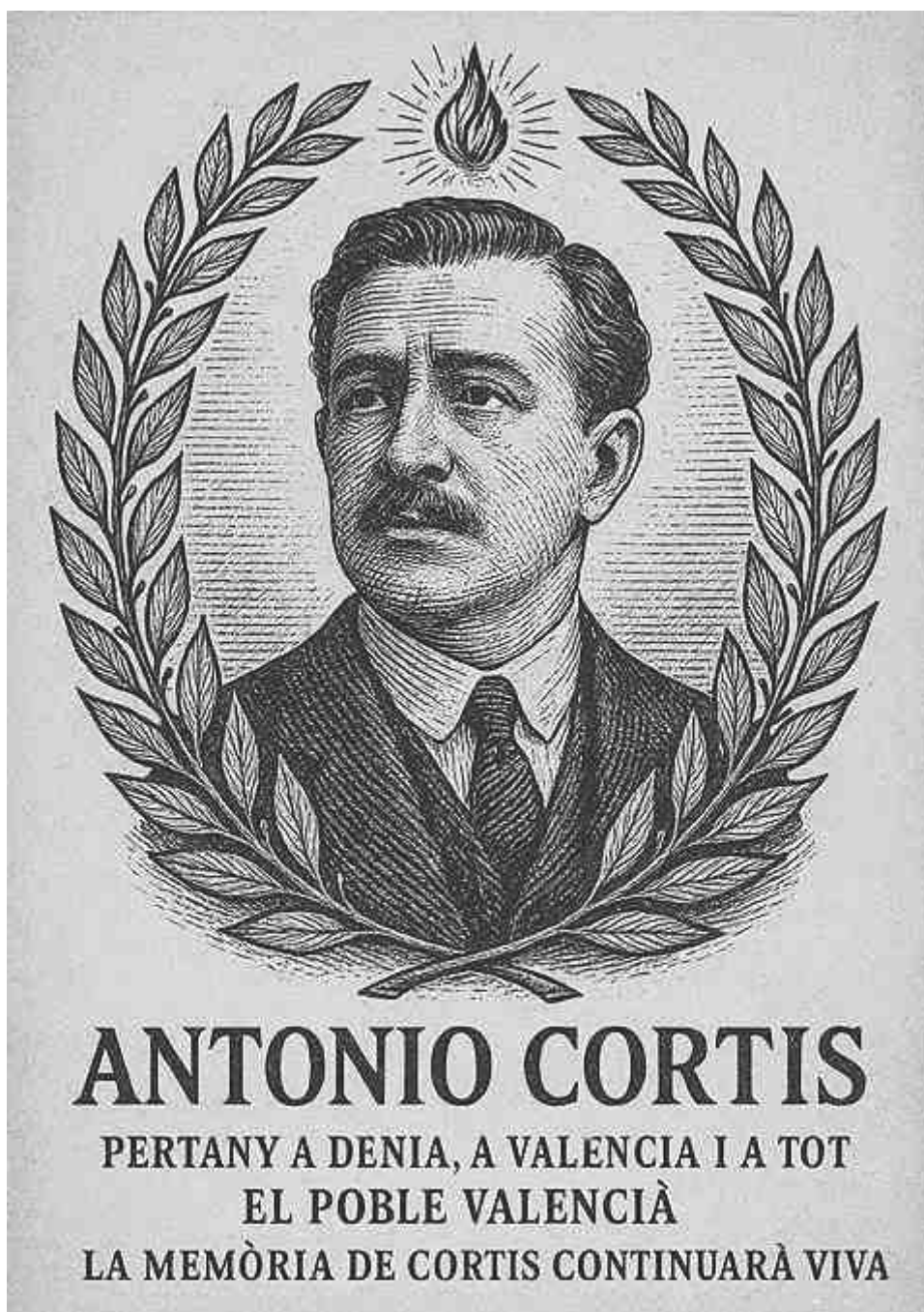
La seua trayectòria en ensenya que la glòria és efimera, pero la veritat artística és eterna. Per això, mentres existisca un valencià capaç d'emocionar-se escoltant una òpera, la memòria de Cortis continuarà viva, com una flama que mai s'apaga.

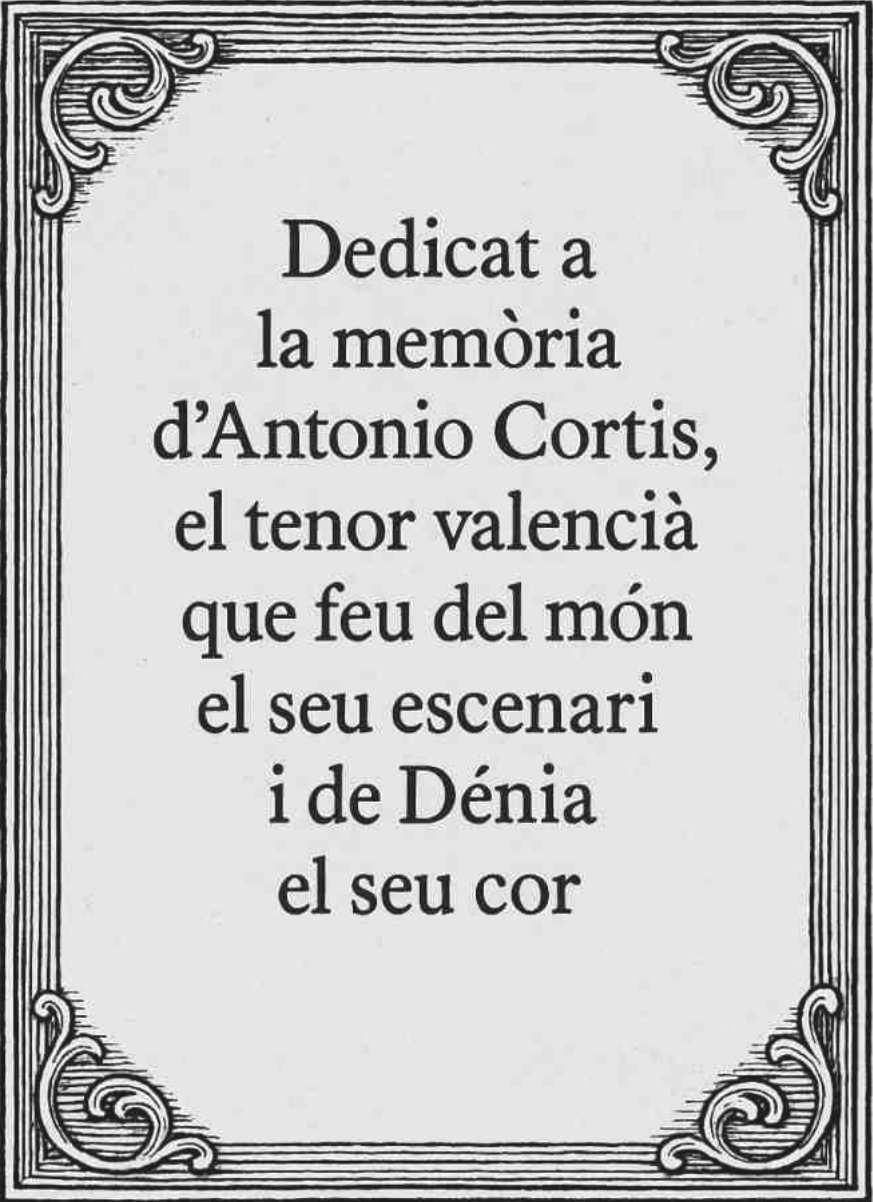
Pedro Fuentes Caballero

Acadèmic de la Real Acadèmia de Cultura Valenciana corresponent per
Dénia

President de l'Associació Cultural Roc Chabàs de Dénia

La llengua utilisada en este escrit es la oficial de la valenciana (Normes
d'El Puig).

Dedicat a
la memòria
d'Antonio Cortis,
el tenor valencià
que feu del món
el seu escenari
i de Dénia
el seu cor